Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 14 СЕНТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 110 (7768). Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. ГОРБАЧЕВА Центральни телевидене гIолла даь къамаьл

Сайрдика хийла шун, новкъостий!

Тахан са шуцара къамаьл — хIанзарча хенах ханах. Мехка эттта хьал цхьалхане дац. Вайна массанена ховш а вайна массанена хоалуш а да из.

Дерригa а чIоагIа шод а хинна дIаэттад — потребительски рынкера ира хьал, къамашта юкъера конфликташ, хала, цхьайолча хана лазар деш йола деформацеш дIаяхарца, социальни кердa янкхарца ювзаенна общественни сакхетамера процессаш. Нах кхетаде гIерт, хIанз вай мичахьа кхаьчад, диъ шерал совгIа йолча хана баьча новкъа дикадари водари фуд, мишта дегIайоагIа демократи, мишта дIайода экономически политически реформа.

Дика кхеталуш да, вай ледарлонаши перестройка хаьдда программаш кхоачашъеча а тIехьаяха йиш йоаца проблемаш къоастаеча а дола кхоачамбоацараши мичахьара хьадоагIаш да, цхьадолча дешашкара хьал тоа ца даларал совгIа, кхы а кIоаргдалар малагIча бахьанца дувзаденна да ха уж гIерташ хилар.

Цхьан дешаца аьлча, политически вахара хIанзара юкъ шийца чIоагIа дискуссеш йолаш я. Бакъда, цу ханна эггара керттердар да, из къаьстта белгалдаккха лов сона, къахьегаш бола дуккха а нах тохабалар, цар тIа-тIа хьинарегIа дакъа лоац социально-экономически а политически а дешаш дувцачеи къестадечеи.

Из факт, новкъостий, принципиальни лоархIам болаш я, хIана аьлча, цо перестройка конструктивни а гIулакх дара а хьисап долаш хулийт, из дарца Iаьдалаи халкъаи юкъе этта юкъ дIаяккхара гIо ду цо.

Цхьабакъда, ца гуш диса йиш яц кхыдар а. Геттара дукха дискуссеши гIулакхаши хулача укх тIеххьарча хана, теркал ца деши мах ца беши дита йиш йоаца хIамаш да. Вайна гу, консервативни санна, иштта левацки позицешкара а, цхьайолча хана гуччахьа йолча антисоциалистически позицешкара а перестройка гIулакх юхмаччахьдаккха гIертилга. Цу тайпарча дуккхача оазашта юкъе хьахоз дIахо йодача хана кегар хургба, переворот а кхыметтел граждански тIом а хилар кхерам ба яха къамаьлаш. Цхьабола нах обществе садаара, дог диллара, ший низах ца тешара хьал оттаде гIерталга йолаш йола факт я.

Цхьабараштa чIоагIа пайдане да нах юхмаччахьа бахар, уйла ца еш деча хIамашта уж тIаберзабар яха уйла дIаялац дег чура.

Мадарра аьлча, консервативни позицеш яраш перестройкана духьале яра хьал хьаде гIерт, дIайолаяь эргалонаш соцае, е цар борал лаьцIде деза яха йа уйла наьха дегашка сомаяккха гIерт уж, доладе дахькъе къаьнача, командни методашка юхадахара тIахьех цар. Къача тайпара хуле, кегар хургба, йоах. ХIаьта левацки оагIорахьара хьахоз чоалхане дешашц цу сахьате, лоацача юкъа къоастаде деза яхаш, йоашц йола таронаш вайна хьашташ теркал а да деш. Из дерригa а цу наьха дуаьца, цу хьал-тарон йоахо яра дешшт санна.

Уж тIехьарча хана хьахоз вай «кIалхардалар» цхьан наькъаца да яхаш — социалистически маьхаленашта «ак» а аьнна, перестройка капиталистически хьисапе дIаяхьарца. Цу тайпара дар а долаш да.

Дувца дезаш а дац мотт сона, общество социалистически кердаяккхара тIаерзаяьча перестройка политикана из духьале еш хиларах.

Хетараш дукха хилар хIанз новкъарло а хинна дIаэттад, аз полемика ю нах мехкарча гIулакхех дог лазаш бац яхача хьисапе оаш сай къамаьл дашхар лац сона. Дувцар кхычох да. Сенга додаш да цар садаар — из да керттердар!

Цхьабараш перестройка йита а йита, хьалха хинначунга юхабаха ловш ба. Кхыбараш шоаех «бакъбола реформисташ» а хеташ, перестройка сихача а уйла ца еш даьча а соцамий наькъ тIа яккха гIерт, хIаьта царца гIулакх чакхдаккха тIехьара йоакхо а йоацаш, дукхагIа амбицеш я.

Из да-кх, новкъостий, эггара цIенхаштагIа дар. Цу хьакъехьа хаьдда къамаьл делга эшаш дар аьнна хет сона.

ХIаа, перестройка хала дIайода. Из-м бокъонца гола тохар ма дий — экономике, политике, духовни даькъе, сага сакхетаме — вай дерригача вахаре йола революци. Цул совгIа, перестройка дIайолаенначул тIехьагIа практически балха тIа а цхьацца гIалаташ нийсденнад. Дале а, общество кердаяккхара, из кердача а дикагIча а лагIа тIа яккхара, бокъонца гуманни а демократически а социализм хьалъяра никъ хьабийллаб перестройко. Цо сийлахь-бокхача мехка сий меттаоттадаьд, кортамукъал хоаяллийтай цо советски сага. Из — хьатIадоагIача итташ-итташ, шерашта лаьрхIа бола социальни, духовни, хьаштдале, патриатически энерге, аргдар аз, низбола хьаст ба.

ХIаьта из иштта дале, вай дерригa а де деза парте кхайкаьча уйлайн принципийн кIийлен тIа перестройка дегIайоалаяра. Хьалхашка эттача халонех кхера а денна, хеража никъ нийса ца хилара уйла обществана кач йоллийта йиш яц вай цхьаболча нахага.

Юхасовца йиш яц, е лаьрхIача эргалоний наькъагIа дIахьалхашкахьа даха деза вай.

Обществос кхетаду ер ха Iалальмате лоархIаме йолга. Мехка къахьегама коллективаша кхетадаьд, тайп-тайпара довнаш дахара низ боабе мегаргбоацалга, цхьаккха дича хилийта йиш йолаш яц общество дIа-хьа екъалулга, нах шоайла вIаши чугIерталга: тIа-тIа чIоагIагIа хьахоз низаш кхотаде, перестройка дерригача лостамашкара практически болх тоабе яха дIадехараш. Цунца дувзаденна могаде дезаш да къахьегамхоша боахама кулгалхошкара, дерригача боарамий паччахьалкхен а партийни а органашкара дикагIа болх белга дIадехаш хилар, уж хьежаш ба цар перестройка хьинарегIа дIаяхьарга, болх кердача тайпара вIаштIехьбаккхарга, берригача мехка хIанз этта хьал дикагIча оагIорахьа дерзадарга.

Нах мукъабоалаш латт иллюзех, дешаш атта къоастадулургда, лакхе вагIача цхьанне дерригa кийча долаш хьадахьаргда, дерригa хьашташ кхоачашдергда яхача уйлаех.

Цар дувцача къамаьлашка каст-кастагIа хьахоз укх тайпара дешаш: воаш болх барга хьежжа дах вай, кхы дикагIа а вогIа а доацаш. Сона цу тIа IотIатоха ловра: кхоана а дахаргда вай воаш беча балхага хьежжа.

Сона геттара лоархIаме хет, перестройка творчески, тIатеIIа, боккха пайда луш, берригa низи говзали дIаехаш болча къахьегамца бувзам болаш хилар тIа-тIа чIоагIагIа наха кхетадеш хилар. Из лоархIаме да, хIана аьлча укх тIеххьарча хана кхаччалца вай дикка кIезигагIа дувцар къахьегамах, рузкъа дIа-хьа декъарах дувцачул. Хеталора, перестройка елга фаьлгашка ювца ганзаш дIа-хьа екъалга мара кхы хIама дац, аьнна.

Дика да-кх, атта ца къасте а, вай цу харцахьарча уйланцара дIакъасташ доагIа, социальни нийсхон принципаш чакхъяхар зенерча уравниловкаца а ца дувзаш, саго бокъонца къахьегаш юкъехьоча даькъаца вай дувзаш хилар.

ДикагIча оагIорахьа хувцамаш долга тешал деш да укх тIеххьарча хана обществе дисциплинах, порядках, боахам во лелабарах чIоагIа ира дувцаш хилар. Дерригача дег тIара из хьал а лоацаш, са ала безам ба: вай ла йиш яц масса моттигашка нийслуш дола паччахьалкхен, къахьегама, технологически дисциплина телхаяр, предприятешта, республикашта, краяшта, областашта юкъера договорни декхараш кхоачаш ца дар.

Вай ла йиш йолаш дац транспорте кхоачамбоацараш хиларах халкъа боахаме халонаш хилар.

Ала безам ба са забастовкех лаьца а. Нагахьа санна проблемаш къоастаяра цу наькъа тIа вай доале, из обществана унзара тIехьале йолаш хургда. Этта проблемаш кхыча методашца, ханнахьа къоастае еза, уж шерлургйоацаш, цар лазар дергдоацаш. Къаьстта вай ла йиш йолаш дац къахьийга, дукха материальни а финансови а ресурсаш дIаяхийта хьадаьр ког дIа мел баьккхача моттиге чIоагIа доадеш хилар.

Сона хетачох, наха нийса увттаду дерригача боарамашка хаьдда бехктокхами дисциплинеи чIоагIъяра дош.

Перестройкеи бехктокхам ца хиларeи шоайла товргдац. Уж антиподаш я.

Вай общества хIанзарча хьала анализ еш, теркам тIа ца эзача Iелац, зуламаш дарах долча деша. СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе из ираIдола социальни дош дувцаш, массабола депутаташ раьза хилар укхаза хаьдда де дезараш тIаэца дезаш хилара, хIаьта, эггара хьалха, организованни зуламаш дара, кхааш нийдара, спекулянтий хьакъехьа, гражданий доалахьеп, цун шийна моллагIча беса тIакхувдара духьала.

ЦIенхаштта порядок оттае еза ерригача городашка, нах бахача пункташка. Лакхехьарча Совето нийса лаьрхIаф закона кIийлен тIа милицена, правоохранительни органашта зуламаш дарца къовсам лоаттабеча кхы а шерагIа таронаш елар, цар материально-технически Iалашо тоаяр, чурча эскара дукхал алсамъяккхар, болхлой материальни хьала боарам лакхбар. Цхьабакъда, вай иштта, общественни порядок, социалистически законность лораеш ха тIа мел латтачаргара доагIар цIенхаштта хьадеха деза.

Из дерригa кхоачашде деза. Цхьабакъда, из хала къовсам лоаттабеча, вай ерригача обществас дакъа ца лоаце хеттача бесса хувцамаш дулургдац. Сона хов, хIаьта, цунах прессас хоам бир, дуккхача промышленни центрашка правоохранительни органашта новкъостал деш йола болхлой дружинаш, кхыйола формированеш хьаяьлга. Къаьстта чIоагIа лоархIаме да из кагирхоша хьаллацар. Вай теш цар хьинарах, деналах.

Цхьан дешаца аьлча, новкъостий, центре а моттигашка а ерригача къахьегама коллективашка, перестройка кхоачашъяра, хьаIайна проблемаш къоастаяра хьакъехьа беча практически балха могтача бесса хьинар айде деза.

Центре укх гарггарча бетташка кхы тIехьа ца а тетташ къоастае езача проблемай, тIехьа тIайоагIача хана де лерхIачун хьакъехьа кардинальни решенеш тIаэца еза. Мадарра аьлча, цунца белгтала ба, аргдар аз, хургйолча СССР халкъа депутатий шоллагIча Съезда, СССР Лакхехьарча Совета сессе лоархIам.

СССР правительство хIанз оттаеш я экономика тоаяра, керттерча даькъе, потребительски рынка нормализаци яра хьакъехьа сихха динза даргдоацача гIулакхий программа, из цун халкъа депутатий Съезде дIачу яла еза. Оаха лерхIачох, цу программо хаьдда жоп дала деза — мишта а маца а къоастаергья геттара ирагIйола социально-экономически проблемаш. Сона хетачох, общество раьза хургьяц, нагахьа санна, цу программа тIа къаьгта белгал ца доахе хаьдда дола де дезараш, этапаш, уж кхоачашдара ханаш, центральни республикански, моттигерча органий, къахьегама коллективай бехктокхам. Сона хов, цу тайпарча де дезарий комплексе наха тIа ца эцаш, гIожа, цхьадолча даькъе лазар деш а де дезараш хила мегалга. Цхьабакъда, из бакъдергда, нагахьа санна, этта хьал эшаде цо таро лой.

Къаьстта дош да дефицитах — халкъо дукхагIа критика ярах а уж раьза ца хиларах а дар. Правительства цу ирача социальни дешах йола отчет, гаргтарча хана практически де лерхIарий список хьачуяла еза.

СССР Лакхехьарча Совета сессе экономически а политически а реформа дIахо кIоаргьярца ювзаенна йоккхий решенеш тIаэца еза. Керттерча даькъе, дувцар да доалахьеи законах санна фундаментальни законах, из тIаийцача цо саг производства средствашцара хийра хилар эшадергда, ший лоIаме творчески болх хьабара стимулаш хьаергья. Цунца айхха бувзам болаш да лаьттахи лаьттах пайда ийбарахи, арендахи арендни отношенехи дола Закон.

Иштта, принципиальни гIа боаккхаш латт экономика ерригача секторашка производственни отношенеш дегIаккхувлара, социалистически доалахьеи тайп-тайпара формаш дегIаккхувлара хьакъехьа.

ХьаIоаяь опыт теркал а еш, тIаэцаргда керда социалистически предприятех дола Закон, цо шоай лоIаме боахам лелабара, хьинар гойтара, тIехьален уйла яйтара хьакъехьа шерра таронаш лургья, иштта паччахьалкхенней кооперативни предприятешта доалдара цхьатарра хьалаш хьакхолларгда. Боккха политически а экономически а лоархIам болаш хургда республикански а регионални а хозрасчетах, моттигерча боахамах, самоуправленех дола законаш. Из лоархIаме хIама да республикай суверенитет чIоагIъяра, моттигерча Советий бокъонаш шеръяра наькъ тIа.

Советски федераци эргаяккхара хьакъехьа принципиальни де дезараш тIаэца деза.

Къаман политикаца бувзам бола, перестройка принципашта а дIадехарашта а жоп луш дола дешаш — дувцаргда гаргтарча хана парте Центральни Комитета Пленуме. КПСС Платформа, тхона хетачох, советски федераце дешаш къоастадара, къамашта юкъера проблемаш къоастаяра дика кIийле а хинна дIаоттаргья.

Иштта кхыдолча дешашка хьожарг а да, уж къоаста а дергда. Цхьан дешаца аьлча, вай хIанз общества дегIаккхувлара, КПСС кийчьяь перестройка политика кхоачашъяра йолча бехктокхамерча хан чу да. Вай дIадоладаьча, алсамдоахача, кIоаргдеча хувцамаша, шеко а йоацаш, хьокхамаш лургда. Цунах со теш. Цхьабакъда, из дара хаьдда а цхьа барт бола а гIулакхаш чакхдаха деза.

Тахан вайна, цIаккха ца нийшшача тайпара эш дерригa низаш вIашагIтохалга.

Цу гIулакхе общества авангардни низаш вIашагIтохачун санна парте лоархIам геттара чIоагIа ба. Шоашта болча пайдана во гIулакхаш чакхдахара эргалонаш еча нийслуча халонех пайда эца, парте влияни йохае гIертарашта ха деза из чакхдаргдоацилга. Тхо теш, къахьегамхоша цу е вокх партийни комитеташта, цу е вокх коммунисташта раьза боацаш критика йой а, цар хIанз социализма кхел бахьан долаш перестройка толамах къоастае йиш йоацача Ленина парте лоархIам дика кхетабелгах. Цхьабакъда, из къаьгта гуш да, кердача декхараша дIадех парти кIоаргга эргайоаккхалга.

Ше перестройка а еш, шийна новкъадолчох мукъа а йоалаш, догматизмеи консерватизмеи эша а еш, балха керда стилеи методаши кара а ерзаеш, кадрови состав эрга а йоахаш, къахьегамхошца цхьан мугIаре гIулакхаш чакх а доахаш мара КПСС-а авангарда лоархIам кхоачашбулургбац. КПСС мехкарча революционни хувцамашта кулгал а деш леррагIа дIакхухьаргба перестройка яра никъ. Вай хIанзарча хьалера ерригача процессаштеи гIулакхаштеи реалистически мах бе беза, сабаре, воаш леладер фуд ховш, иштта, цунах дог ца эккхаш хила деза, хIаьта цу кIийлен тIа хIанз а тIехьа тIайоагIача хана а болх бара выводаш е еза. ГIулакха бехктокхам кхетабеш, хьаькъале, хьалхе а белгалбаьча общества перестройка яра наькъ тIара ца довлаш чакхдаккха деза.

Республика къахьегама коллективашкеи бахача нахагеи дола Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета КХАЙКАРАЛ

Регионa энергосистемана яккха могачун а дIаухийтача а электроэнергега диллача хIанз Iалальмате чIоагIа низкъала баланс эттай вай республике, из шеко йоацаш, гурахьеи Iайи холуш Iаткъаргья республика предприятейи организацейи балха, наьха бытови хьалашта. Цу тайпара хьал хьахиннад Армянски АЭС соцаярах, энергеца Iалашо яра кхы тIа источникаш ца хиларах, хIаьта иштта, керда паччахьалкхен а кооперативни а предприятеш болх бе йолаяларца дувзаденна а.

Хьахиннача дисбалансо энерги махулла кIезигагIа дIахеца езача, е практически ерригача категорех болча потребителашта дIа ца хецаш сецаярга вуг, цо шиъ аргIагIа продукци хьа ца яйташ йоаийт, иштта, из Iатkъ предприятей финансови хьала, хIаьта бухсоццаш, хозрасчетаген самофинансированеген ялара хьалашка болх бечарна, республика социально-экономически вахара хьала.

Электростанцей дерригa низаш оарцагIдахара а электроэнерги потребителашта тIа-тIа дукхагIа эшаш хилара а хьалашка, къаьстта Iуйрнийнеи сайрнийнеи долаш, тешаме электроэнергеца Iалашбар потребителех шоаех тийша да. Республика правительствана хетачох, электроэнергеца Iалашо еча этта чоалхане ситуаци эшаяра тIаерзаяь мероприятеш чакхъяха еза республика къахьегама коллективаша, наха цхьана.

Тахан, къаьстта теркам тIабахийта беза электроэнерге, лимиташ, из дIахецара договораш лорзагIа ца доалаш лорадара, доагораэнергетически ресурсашта экономи яра режим гIожа лелаяра. Из гIулакх кIезигдукха аттача дерзадара балхара салоIа деноsh, болхлой сменаш, энергоемки оборудованена ремонт яра ханаш хувца, энергосистема чIоагIагIа низ хулача сахьаташка электрокотелаши, электронагревательни прибораши, электроэнергеца йоахъеш йола ахкан типагIа хьаь гIишлош болх ца байташ соцае еза. Цу тайпарча мероприятеша хьал аттача дерзадергда, объекташта, бIарччача районашта лерттIа электроэнерги дIахецийтаргья. Нагахьа санна, электроэнерги хьа ца хецаш соцайой, аьнна, предприятей кулгалхоша электропитане резервни источникашца, доагораца болх беча электростанцешца Iалашъе еза.

Новкъостий! Диц ма де, кастта Iа хьатIадоагIилга, республика промышленни предприятешта санна нах а лерттIа электроэнергеца Iалашбар вайх тийша долга. Электроэнергех быте пайда эцаш, из хьаькъале а чIоагIа лораеш а дIаахийта. Нохч-ГIалгIайчене 289 эзар дезал бах, нагахьа санна, хIара дезала шоай цIагIа ца эшаш йоагаеш йола 60 ватт хулаш йола цхьацца лампа дIайоайича, цо Гудермес санна йолча города тоъал электроэнерги кхоелга Iалашдергда.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето ерригача предприятей кулгалхой, къахьегама коллективай советаш тIахьех шоай балха сменаши болх дIаболабара хан хувцара таронга хьажара, энергосистема чIоагIагIа низ хул, 8 сахьат даьлча денз 10 сахьат даллалца, 18 сахьат даьлча денз 21 сахьат даллалца йола балха ха юкъера а йоаккхаш, цо 15 МВт кхаччалца электроэнерги кхое таро лургьяр, хIаьта иштта, балхара салоIа шоатта а кIирана а деноsh хувцара, цо юкъера лаьрхIача 6 МВт кIезигагIа электроэнерги дIаозаргьяр.

Цу режимагIа болх бе йоаленна предприятеш, электроэнергена ограничени еча графика юкъегIоргьяц.

Новкъостий, электроэнерге дефицит дIаяккхара йола предложенеш хьаахийта НГIАССР Министрий Совете укх адресагIа: Победа, проспект, 29, шоллагIа этаж, комн. 52, е С. Орджоникидзе проспект, 57, «Грозэнерго», Энергонадзор.

Нохч-ГIалгIай АССР цхьайолча нах бахача моттигий цIераш хувцарах бола НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума соцам

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме дукха каьхаташ ух 1944 шера автономни республика дIаяккхалца шоай исторически цIераш хиннача цхьайолча нах бахача моттигий цIераш юхаметтаоттаелга дехаш. Уж цар дехараш хьаллаьцар наьха сходаша, йоагI-йоагIача юртарча а поселкови а Советий сессеша, хIаьта иштта, халкъа депутатий районни а городской а Советий исполнительски комитеташа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

1. Халкъа депутатий районни а городской а Советий исполнительни комитетий нах бахача укх моттигий цIераш хувцарах йола предложени тIаэца:

Веденски районерча Киров-Юртах — Тевзана юрт (Тевзана);

Урус-Мартановски районерча Грушевое яхача юртах — Мартан-Чу яха юрт (Мартан-Чу);

Сунженски районерча Краснооктябрьское яхача юртах — Алхасте яха юрт (Алхаст);

Шелковски районерча Старогладовская станицах — Старогладковская станица (Старогладковски);

Ачхой-Мартановски районерча Лермонтов-Юртах — Хамби-Ирзе яха юрт (Хамби-Ирзе);

Ачхой-Мартановски районерча Орехово яхача юртах — Янди яха юрт (Янди);

Шалински районерча Октябрьское яхача юртах — Цоцин-Юрт (Цоцин-Юрт);

Шалински районерча Новая Жизнь яхача юртах — Гелдагана яха юрт (Гелдагана);

Надтеречни районерча Братское яхача юртах — Ногамирзин-Юрт (НогIамирзин-Юрт);

Надтеречни районерча Гвардейское яхача юртах — Элин-Юрт (Iелин-Юрт);

Надтеречни районерча Надтеречни яхача юртах — Лаха Невре яха юрт (Лаха Невре);

Надтеречни районерча Калаус яхача юртах — Банкин-Юрт (Банкин-Юрт);

Надтеречни районерча Верхний Наур яхача юртах — Лакха Невре яха юрт (Лакха Невре);

Гудермесски районерча Белоречье яхача юртах — Иласхан-Юрт (Иласхан-Юрт);

Гудермесски районерча Исти-Су яхача юртах — Мелчу хе яха юрт (Мелчу хи);

Гудермесски районерча Суворов-Юртах — Нойбера яха юрт (Нойбоьра);

Гудермесски районерча Степное яхача юртах — Хангаш-Юрт (Хангаш-Юрт);

Гудермесски районерча Новогрозненский поселках — Ойсхара яха поселок (Ойсхара);

Грозненски районерча Комсомольское яхача юртах — Бердакел яха юрт (БердакIел);

Малгобекски районерча Чкалово яхача юртах — Аки-Юрт (Аки-Юрт);

Малгобекски районерча Вежарий яхача юртах — Вежарий-Юрт (Вежарий-Юрт).

1975 шера 2 декабре араьяьннача № 888 йолча Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцама тIа Яндырка яхача юрта цIи Яндыре, аьнна, хувцара даькъе «г» яха пункт юхаяккха.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1989 шера 14 августе.

Эшараш дукха да

Репортаж

Хозача моттиге улл Шалински района «Автуринский» совхоза цаI мара йоаца шурий-товарни ферма. Цхьан оагIорахьа хьидда доагIаш лоаман хий да, хьун петараша хьулаяьй шоллагIйола оагIув. Гаьна дац укхазара хIанз чуэца йолаяьча хьажкIий кхаш а.

Фермана йисте массехк аьла аргIа латт. Автуринцаша боккха теркам тIабахийтаб доакъар Iалашдара. План 1050 тонн йолаш, цар кийчъяьй 1150 тонн йол. Цу тайпарча хьокхамга духхьашха кхаьчаб укхаза.

Йол кийчъеш укх шера цариъ арендни звено яр. Царна керте латтар йоккха опыт йола кхаш леладераш — Душаев Аврани Умаров Саланбеки. БIаьстан хьалхарча деношка денз бIубенна къахьийгар цар, дерригa агротехнически гIулакхаш ханханнахьа чакхдаьхар.

Во дац гIулакхаш силос йоллача а. Цу хьакъехьара план хIанзле кхоачашъяьй, хьажкIаш хьекха яла тоъал ха яле а. Мадарра аьлча, хIара хьайбана лаьрхIа 19,3 центнер доакъара единица йолаш ба автуринцаш. Цу даькъе района боахамашта юкъе яьржача яхье хьалхалаттарашца ба уж.

Доакъарцара Iалашо ала хIама доацаш укхаза дика яле а, ферма Iанга кийчъеча тоъал дукха кхоачамбоацараш да.

— Дукха ха йоацаш совхозо 6 кубически метр хьу еннай тхона, — аьлар ферма заведующе Дикаев Iаьлас. — Ай, из-м цкъа дIакхаллал а мичай. Эггара кIезигагIа аьлча а, тахан тхона эш 50 кубометр хьу. Иштта эшаш я кхо эзар лист шифер. Из ца хуле, хийцца ладар чуухаргда корпусашка, тIоадало толхадергда кирпишкий пенаш.

Кулг тоханза латт кормоцех. МТФ кулгалхочо дувцачох, цхьацца оатхалаш тоъаш ца хилар бахьан долаш да из. ЛерттIа болх беш яц тайп-тайпара механизмаш. Цул совгIа, Iай эшача гIирсаца Iалашбаьбац нах, тоаяьяц подсобкаш, наькъаш, карташ. Мадарра аьлча, дерригa а хIанзчул тIехьагIа хьаде дезаш да. Кхоабергбий-те автуринцаш йоагтIача тайпара Iанга кийчо е?

Совхоза хьайбаш леладераш во болх беш ба аьлча доккха къа хургда. ТIеххоачашъяьй цар шуреи дулхи дохкара планаш. Хьинар кхо ца деш къахьегаш ба укхаза дояркаш Худиева Нура, Куразова IайнаI, Тагирова Хьади, Гансуева Манжа, Зелимханова Коку, Iаьсий леладеш бола Чербиева Тамара, Анзорова Лейла, Хусиханова Зара, бежа Iуй Ахмадгираев Махьмеи Дидиев Асланбеки.

ХIанзле а гуш да, цар балха тIа Iан замалахь йоккхий халонаш нийслургйолга.

— Корпусашка хьайбаш латтача моттигашка асфальт билла доладеннадар тхо, — йоах Дикаев Iаьлас. — Бакъда, из болх кастта соцабе безаш хилар. Бахьан — хьакхухьаш бола асфальт геттара во а доккхий кхерий юкъеувш а ба. Мала лоархIавергва цу тIа доахан дIаоттаде?

Шеко йоацаш да, ферма болхлой тIатеIIа къахьега ловш болга. Цхьабакъда, дукхагIча даькъе царех тийша доацача кхоачамбоацараша юхатетт цар болх, планаши социалистически декхараши кхоачашдара чIоагтIа новкъарленаш ю. Из уйла кер чу хьувзаш, шин дагара долаш дIадахар тхо цу фермера.

«Курчалойский» совхоза № 1 йола ферма районе дикагIъяр я. Цун коллектива опыт кхыча боахамашка дIайовзийтара могаяьй.

Ферма арендагIа лелае дIаийцай Айдамиров Мухьади керте латтача бригадас. Цхьан хана тIехьаюсаш хинна МТФ тахан толама тIехьа толам боаккхаш, бIубенна къахьегаш я.

Эггара хьалхарча корпуса чу даьлча, кхетадир оаха Iан кийчо яра балхаш укхаза кхехкаш долга. Доахан латта моттигаш, маркхал буллаш, тоаеш воаллар массехк саг. Укхаза вар М. Айдамиров а, цун новкъостий Адаев Умин, Айдамиров Амхад, Салтмурадов Мовсар а.

Болх хьабе ловш нах бале а, чIоагтIа юхатетт укхазара гIулакхаш гIишлон материалаш ца хиларо. Духхьал арендаторий хьинарах Iалашъюлургьяц уж материалаш. Из дара оарцагIбовла беза совхоза а, района а, республика агропрома а кулгалхой.

ТIаккха е йоагIий арендаторий йоакхо? Мишта ягIац... ХIанзле а паччахьалкхенга дулх дохкара карарча шерара план тIеххоачашъяьй цар. Дукха ца говш дIачуяла езаш кхы а 33 сиргIа я, хIаране дозал 430 килограммал лохагIа а доацаш. Цхьан хана уне-айпе хинна ферма тахан лазарех IоцIенъеннай. Хьалха 35 саг чувоагIар бригадана, хIанз 25 сагах а кхоачам бу цо. КIезигденнад продукцега дIадодар, лахкъеннай къахьегама овсарле. Ерригача районе тамаш еш ювц доярkий Алхазова Айтулай, Чугаева Залпай, Кабирова Лейлай говзал. Кхы фу эш?

Арендаторашкара болх хьабехаш санна, царна доагIар а дIанхачийта деза, цар хьашташ сихагIа кхоачаш а деш. Лоадам боацача хIамаша юхатетт наьха болх. Из ца ховш бац «Курчалойский» совхоза кулгалхой, партийни организаци. Цхьабакъда, «объективни» бахьанашта тIехьашка лечкъа Iемаб уж.

Цу тайпара практика перестройко ловргьяц.

И. АСЛАХАНОВ,
«Коммунизман байракх» яхача газета болхло;
М. КАРТОЕВ,
тха спец. корр.

Гота чакхъяьннай

Грозненски района «Ильинский» совхоза механизатораш районе эггара хьалха бальлар гурахьа дувча ялаташта лаьрхIа дола лаьтта аьха. ХIанз уж ги дIадера кхаш кийчдеш ба. ТIехьтIехьа чакхдоаккх шиъ агротехнически гIулакх: макха баккхари культиватор тохкаяри.

Шоайла яхье баьннача механизатораша лакха хьокхамаш долаш къахьег. Дийнахьара шоай нормаш дикка тIеххоачашъеш ба Абдуев Бауди, Есентукаев Ахьъяд, Гичкаев Жамарза, Атабаев Асруди, Канаев Хьусен.

Оахамга кIеззига «салоIпIитаргда». ТIаккха ялат дIаде болалургба ильинцаш. Из гIулакх дика а ханнахьа а чакхдаккхара йоагIача тайпара кийчо яьй цар.

М. ГАДАЕВ.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШИ ПЕРЕСТРОЙКЕИ

КОММУНИСТАША ХЬАЛХАДОАХАР

Вай пачхьалкхене детIайоагIача перестройкас дуккха лоархIаме гIуллакхаш тIадехкад коммунисташта. Парте Центральни Комитето еча ваIадий маIанех нах дIакхетабе, царех лаьца агитационни болх дIабахьа, хулача хувцамашта духьалваьнначунца къовсам лоаттабе деккарийла ба уж. Къаьстта боккха бехктокхам тIаба юкъханцарча партийни организацешта, хIана аьлча, халкъа массарел гаргагIа уж хиларах.

Шоай декхараш дика кхета а деш, дукхагIча даькъе юкъханцарча партийни организацеша перестройкас дIадеххача тайпара дIахьо шоай болх. Царех цаI я «Автоспецоборудование» яхача завода кхоалагIча механически цеха партийни организаци.

«Производства дог» оал заводе цу цехах. Из бакъ долчоа тара а да, хIана аьлча, предприяте арахецача автомобильни подъемникай, 50-тонни прессай, кхыча механизмай оатхалаш цу цехас шин ханнахь хьа ца йича ерригача завода болх соцаргба. Цудухьа, укх цеха коммунистаща боккха теркам тIабохийт, производственни план кхоачашъяра а шоай продукце дикала а.

Низ болаш а коллективе лоархIаш а я укхазара партийни организаци. Шийна юкъебоагIаш бола коммунисташ лакха профессиональни говзал йолаш а хьинар долаш а хиларах дуккха лоархIаме гIулакхаш кхоачашде вIаштIехьдоал цун. Дика я цехе балха дисциплина, болхлочо малар менна е из балха ара ца ваьнна дуккхача хана денз моттиг хинналац укхаза. Наггахьа мара гургвац тIехьависа саг. Производственни травматизм а дIаьккхай ала йиш йолаш да. Цу ше долчунна коммунисташа лерттIа тIахьожам лоаттабеш хиларах карагIдийна хIамаш да уж. Харцваьннача болхлочун дош шоай собранешка дувца а оттадий, доагIIача тайпара бехктокхаме оз цар из. Цудухьа балха тIера воацача сага ховш да, шийгара даьнна гIалат къайладоаккхалургдоацилга.

Массехк шера партийни организацен кулгалдеш ва коммунист Лекчинов Александр Керимович.

— Ерригача завода гIолла дикагIчарех лоархIаш я тха цех. цхьабакъда, карагIдаьнначох доккхал деш дац тхо, — дувц Лекчинова. — Къахьегама овсарле кхы лакхагIа хилийта чухьара резерваш йоккхий я коллектива. Цу лостамагIа цхьацца организационни дош къоастаде лаьрхIа да тхо хIанз. Масала, тишъенна станокаш кердачарца хувца доладеннад тхо, хIаьта уж тоъал йоацандаь шин сменах бергба цехо болх.

Формализм а моттийта хIамаш а шоай гIулакхашта юкъера дIадоахаш я партийни организаци. ХIара коммуниста массазара поручени еннай цехе, хIаьта цар хIаране леррагIа кхоачашъю ши-ший яр. Иштта, болхлошна дисциплина телха ца яйтара декхарийла ва А. Федосеев. Наха лоархIаш а принципиальни а саг ва из. Къонабараш кхетамца кхебара гIулакхашта бехктокхаме ва А. Пейсахов. Ханна из вокхха веце а, кагирхоша шоай тхьамада лоархI цунах. Цо шийн говзал дIаенна а нийсача новкъа хьожабаь а дукха къона болхлой ба цехе.

ТIеххьарча хана цехерча коммунистаща боккха теркам тIабохийт парте хьаэцаш вола саг хьинаре вахара позици йолаш а сакхетаме а хилийтара.

— ХьалхагIа, парте кандидаталла оттаваьр чакх ца воалаш нийслацар тха, — йоах парторго, — Цу хьакъехьа парте райкомо низ ца беш а дацар гIулакх. Цхьабакъда, хIанз иштта дац, дIаьлхай цхьаккха тайпара йоагIаш ца хинна болхлой парте хьанйбара планаш. Цу лоархIамеча гIулакха лерттIа тIахьожам лоаттабе вIаштIехьдоал тха из бахьан долаш. Укх цхьан шера шиъ кандидат парте дIанйцанзар коммунисташа. Хьалха цу тайпара хIама нийсделча ЧП лоархIар цунах.

Цеха коммунисташа кулгалхоша а парте кхыча членаша а хан-ханнахьа собранешка шоай балха отчеташ ца къамаьл ду. Массехана принципиально хьожаш ба царга коммунисташ.

Цеха гIулакхаш во деце а, ала деза, цун болхлой хьалашта Iаткъаш дукха кхоачамбоацараш долга. Материальни Iалашо ритмични йоацандаь цхьан-шин кIира дукха болх хилац токарашкеи фрезеровщикашкеи, хIаьта тIехьагIа план кхоачашъяр духьа, шоатта деношка а балха ха чакхъьалча а цехе болх бе безаш хул уж. Из кхоачамбоацар дIадаккха низ бац цеха болхлошка. ХIаьта «штурмовщина» бахьан долаш зе хул царна, уж хозрасчетагIа болх беш хиларах. Дика дац цехе рационализаторсни предложенеш а керда техника а балха юкъейоалаяра гIулакх. Дуккхача хана денз латташ я цехе кхоъ робот-манипулятор, цхьабакъда, царех цаI мара болх беш хилац дукхагIча даькъе. Из бахьан долаш геттара еза йола оатхалаш кулгашца увттаю токараша станокаш тIа. Цу хьакъехьа массехказа къамаьл хиннад укхаза завода кулгалхоща. цхьабакъда, хувцалуш хIама дац. Вахаре хьалаш а дика да ала йиш йолаш дац цехерча болхлой. Во я столови, цудухьа цехе хIама даа истолаш латт. ХIаьта ховш ма хиллара из гигиенас харцахаь лоархIаш да.

— Из деррига тоаде низ бац тха, — йоах Александр Керимовича. — ХIаьта кулгалхошкара доагIар хьадийхача, тхога ладувгIаш саг вац.

Хьагучох, иштта воча хьале болх бешие, толамаш доахача болхлошта дика гIулакхаш де декхарийла яр завода дирекци а, партком а, профком а. Цхьабакъда, из тесса леладеш да.

Ч. МАНОЛИС.

ХАЛКЪА ДЕПУТАТАЦА ХИННА ВIАШАГIКХЕТАР

Цхьана къахьнйгача дуккхача хана дена шоайла бовзаш болча новкъостий шоашта къувлачох дIа-хьа дувца къамаьл дар из.

Иштта ала мегаргда, укх деношка комплексни бригада бригадира С. Умалатовай шин новкъостаща хиннача вIашагIкхетарах. Из хилар «Красный молот» завода № 5 йолча цехе. Бакъдар аьлча, цхьа белгало яр укхаза хиннача къамаьла: керттерча даькъе массане а цунга хаттараш дора, хIаьта, цо жоп телар.

— Ховш ма хиллара, Сажи Зайндиновна кхыча халкъа депутатаща цхьана вай республикагара Къамий Советe хержай, иштта, из халкъа депутатий Советаша беча балха, управлени а самоуправлени а дегIакхувлара дешашта йолча СССР Лакхехьарча Совета Комитета член я. ХIаьта, из халкъа представительства лоархIаме орган я.

Новкъосташа эггара хьалха депутатагара Комитета балхах лаьца дувцилга дийхар. Цо цу хьакъехьа йиззa информаци елар.

Фу хет наха, фуд дагадоаллар царна, сенна сагото йора? Хаттараш тайп-тайпара дар. Уж пачхьалкхен юкъара лоархIам болча проблемаех, наьха бытах лаьца дар. Масала, цунга хьиттар: «лаккхехьа» межка йоагIа порадок оттайра де дезараш тIа хIана эцац, мел ла лаьрхIа да вай нийрча гIулакхаш гойташ йола элементаш?

Цу хаттара жоп луш, С. Умалатовас аьлар, цхьабараша демократи шоашта товра де мукъабитар санна кхетаю. Цхьабакъда, иштта уйла ераш гIалат ба. Цхьабакъда, халкъа депутата хьаллацанзар «чIоагIа Iаъдал» оттадар дезаш, «къаьнарча ханашка догдоахаш» бараша дийцар.

— Цхьабараша дувцачох 1939 шера порядок хиннай, — аьлар Сажи Зайндиновнас, — бакъда, мадарра аьлча, из набахте хиннай.

Парте платформа проекта положенешка хьежжа къаман культура, мотт дегIамаи кхувлара проблемаех дувцаш, С. Умалатовас шийна хетар аьлар:

— Со Нохч-ГIалгIайчене нохчий мотт пачхьалкхен бар санна чIоагIбара духьала я, хIаьта из сай наьна мотт ца безар дац.

Цун позице маIан иштта да: таханара вай бераш доккхий ма хиллиге, берриге советски гражданаш санна, вай республике болх баь, дийша, баьха ца Iеш, вай боккхача межка моллагIча моттиге ший вахар Iодилла бокъо йолаш ба, бакъда, из эрсий мотт ца ховш хилча де хала хургда.

Дукхача хаттарашта чIоагIа ладувгIа безам боагIаш жоп тийлар С. Умалатовас. Иштта, цо ший блокнота тIа дIаяздир наха тахан шоашта деча гIулакхашта раьза боацаш дийцар. Харжархошка цо аьлар, уж кхоачамбоацараш гарггарча хана дIадоахаргда. Шеко йоацаш ала йиш я, цо дIаяздаьр каьхата тIа дусаргдац, аьнна. Вайна массанена а дика хов, из наьха гIулакха ди-бийса ца къовсаш оарцагIъяла, цар бала байбе кийча йолга. Цо республикерча лаьтта чутакхарах во тIаякхаьчача наха даьча новкъостало, боагIача тайпара болх хьа ца беш, шийн декхар кхоачаш ца деш болча кулгалхоща, иштта, наьха хьакъ дуаш атта баха гIертаращца лоаттабеча къовсамо — цIенача наьха дегашка кхоаненак бола тешам хьэкхолл.

Г. ИСАЕВ.

«Архангельскгеология» яхача объединене мехкдаьттеи гази йоалла моттигаш тохкаш йола Хорейверски экспедици Ненецки автономни округе толамe болх беш я.

Боккха халкъбоахама лоархIам болаш я укх шера хьаййла Тедински мехкдаьтта доалла моттиг. Укхаза кхо эзар совгIа метр кIоарга тохкамаш дича углеводородни бийдал гучаьлар. ХIанз цун запасашта промышленни тохкам беш ба.

Ер пятилетка дIайолаелча денз архангельски геологаша ненецки лаьтта 28 керда мехкдаьтта доалла моттиг гучаяьккхай.

СУРТА ТIА: Большеземельски тундре Тедински мехкдаьтта доаллача моттиге латта буровой.

В. МАТЫЦИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Планал совгIа...

Хьайбаш Iангара дахара ма хулла дикагIа кийчо е гIерташ боахк Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза къахьегамхой. ТIатеIIа доакъар кийчдеш да. Из атта доаца декхар кхоачашделга арендатораша шоашта хьатIаийцад. Массехк звено, бригада я цу хьнсапе болх беш. Ерригаш дика хьокхамаш гойташ хьа а йоагIа. ХIаьта къаьстта а Исаев Адама кулгалду бригада. Доакъар кийчдара план бутт хьалха кхоачашйир цу коллективо. Иштта толам баьккхар соахка а. ЦIаьхха хьахинна хIама а дац из. Толамаш доахийт агротехника лораеш юртбоахама культураш кхеяро, технологега хьежжа доакъар кийчдаро, къахьегам дика вIаштIехьбаккхаро.

Силоса хьажкIаш хьокхаш воал хIанз Исаев Адам ший новкъосташца. Из культура 105 гектара тIа кхейир. Цунах хIанзле ах чу а нийца кIоагашка еллай ши эзар тонн совгIа силос. Кхы а изала йоллалургйолаш а я. ХIара гектара тIара 400 центнер гаргга моша доакъар доал план 180 центнер йолаш.

Боккха теркам тIабохийт бригаде шекара свеклаш чуэца кийчо яра а. Из культура ах бIаь гектара тIа я.

— ПланагIа ши эзар тонн шекара свеклаш дIаяла езаш да тхо, — дувц Исаев Адама. — Цхьабакъда, хIанзарча хьало хьахьокхачох йоагIачул 200—250 тонн дукхагIа чуэцалургья уж.

Иштта толаме къахьега цу коллектива эггара хьалха новкъостал дераш ба йоккха опыт йола кхаш леладераш Хусейнова Хьава, Мусаева Хулимат, Чаплыгин Владимир, Ясаков Юнус, кхыбараш.

В. КУРБАНОВ.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Каширски района «Ледово» яхача совхозе коартолаш чуэцача керттера теркам тIаозар кхашка нах ца хилара. Уж комбайна гIулакх деча мара бац. Цу машина коартолаш цIенъяь чуэц. Из вай кхашка. Бакъда, голландски технологех доазол дехьарча техниках пайда а эцаш. Хьувкъам гектара тIара 300 центнер чуэц.

1988 шера коартолаш боахаме 410 гектара тIа дIайийнаяр. Голландски технологех уж 25 гектара тIа хьалкхеяьй. Дикача хьокхамаша коартолаш лелаераш уж 375 гектара тIа дIаезалгах тешабар. (юхедиса лаьтта НИИ коартолий боахама цхьацца тохкамаш де дIанйцад).

СУРТА ТIА: механизатор Лункин Анатолий эггара хьалхарчарца доазол дехьарча техника тIа болх бе раьза хилар.

Г. ХАМЕЛЬЯНИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

БАРХI БЕТТА ИТОГАШ (ПРОМЫШЛЕННОСТЬ)

1989 шера январе-августе республике гIолла пачхьалкхен заказегIеи духхьаларча бувзамегIеи продукцена поставкаш яра договорни декхараш дIадахача шера цу хана 97,1 процента духьала 97,9 процент кхоачашдаьд. Договорни дисциплина толхаяьй 22,8 процент предприятешеи объединенешеи, цар потребителашка дIа ца кхоачийташ йитай 26,7 млн. сома маьха продукци (1988 шера январе-августе план кхоачаш ца еш 19,7 процент коллективаш яр, цар дIа ца кхоачийташ йитар 37,5 млн. сома маьха продукци). 1989 шера январе-августе промышленни продукци арахецилга дIадахача шера цу ханаца нийсдича 0,8 процент лакхденнад.

БIАРЧЧА РЕСПУБЛИКЕ ГIОЛЛА ПРОМЫШЛЕННОСТА ПОСТАВКАШ ЯРА ДОГОВОРНИ ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАР, ПРОДУКЦЕ (БАЛХИЙ, ДЕЧА ГIУЛАКХИЙ) БОАРАМАШ ДЕГIАДАХКАР:

	Договорни декхараш кхоачаш дар			
	План кхоачашъяра процент	ДIа ца йоахьийташ йита продукци (эзар сом)	Договорни декхараш кхоачаш ца даьча предприятей дакъа	Продукце боарамаш дегIаахар
БIарчча республике гIолла	97,9	26731	22,8	100,8
Союзни доалахьа йола промышленность	98,2	16738	29,4	100,7
Республикански доалахьа йола промышленность	96,8	9993	20,7	101,2
цу даькъе: НГIАССР Министрий Совета доалахьара промышленность	96,6	1624	33,3	89,1

Пачхьалкхен приемка хьалашка болх беча промышленни предприятеша январе-августе цкъара дIахьоккхаше дIа ца эцаш йитай 4 процент продукци, ер шу дIадоладелча денз брак яьй 38 эзар сома маьха продукцена.

Биззача боараме договорни декхарех лоархIа а баь боарамаш дегIадоалара Iалашдаьд Надтеречни, Грозненски, Урус-Мартановски, Веденски районий промышленни предприятеша. Продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдара боарам республика юкъерчул лохагIа ба Заводской, Назрановски, Шалински, Сунженски, Ачхой-Мартановски, Шатоевски районашка.

Потребителашта продукцеца поставкаш еча геттара чIсагIа тIехьадисар гучадалийтад «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене — 10,6 млн. сом, «Чеченингушстройматериалы» — 1,5 млн. сом, биохимически завод — 1 млн. сом, цементни завод — 2 млн. сом, Назрановски трикотажни фабрика — 2,3 млн. сом.

Ер шу дIадоладелча денз пачхьалкхен заказел тIех 73 эзар тонн мехкдаьттеи (конденсат юкъе а йолаш) 61 млн. кубически метр гази яьккхай. Планал дукхагIа 1,2 млн. сома маьха прибораш, автоматизаце средстваши царна лаьрхIа запчасташи, 222 тракторни прицеп хьаяьй, 430 эзар сома маьха тайп-тайпара оборудовани хьаяьй.

Цунца цхьана, фенолаш, полиэтилен, мехкдаьттааппаратура, херх хьокха материалаш, цемент, кирпишк, гIишлон аьшкбетонни вIашагIъехка конструкцеш, кхыйола продукци арахецара хьакъехьа хьалхашка оттаяь планаш кхоачашъяьяц.

Укх шера бархI бетта халкъа боахаме эша товараш (корта бохабеча малалах доккхар ца а лоархIаш) 326,3 млн. сома маьха хьадаьд, е соахкарча цу ханаца нийсдича 1,1 процент дукхагIа. Кхачан продукташ арахецара задани 101,9 процент кхоачашъяьй. Уж соахкарча цу ханаца нийсдича 2,8 процент дукхагIа арахийцай.

КХАЧАН ТОВАРИЙ КЕРТТЕРА ТОВАРАШ АРАХЕЦАР

	1989 шера январе-августе хьадаьр	План кхоачашъяра процент	1989 шера январь-август процентаща 1988 шера январь-августаца нийсдича
Дулх, госресурсашкара I-ча категоре субпродукташ а лоархIаш (эзар тонн)	9,4	112,1	120
Госресурсашкара колбасни изделеш (эзар тонн)	3,8	92,6	94,6
Налха (тонн)	559	123,7	112,2
Мерзача шура продукци шураца лаьрхIача (госресурсашкара бийдал) (эзар тонн)	56	100,6	100,8
Хьаьна нахчаш (тонн)	1573	107,9	94,6
Генарий даьтта (эзар тонн)	2,9	136,3	91,3
Кондитерски изделеш (эзар тонн)	6,6	109,2	108,7
Макаронни изделеш (эзар тонн)	3,8	103,8	100,4
Консерваш (млн. усл. банка)	119,9	90,2	112
Алкогольни доаца малараш (эзар дал.)	1139	95,9	93,9

Халкъа боахаме эша кхачан доаца товараш 189,8 млн. сома маьха хьадаьд. Цхьабакъда, уж арахецилга соахкарча цу хана хиннача боарам тIа да. Бахача наха лаьрхIа кхачан доаца товараш арахецача предприятех бархI бетта задани кхоачашъяьяц хIара бархIлагIча предприяте.

КХАЧАН ДОАЦА ТОВАРАШ ХЬАДАР

	1989 шера январе-августе хьадаьр	План кхоачашъяра процент	1989 шера январь-август процентаща 1988 шера январь-августаца нийсдича
Мебель (розничнн маьхех) (млн. сом)	20,1	96,9	99,2
Каьхата-белови товараш (розничнн маьхех) (млн. сом)	111	100,9	106,7
Бытови химе товараш (розничнн маьхех) (млн. сом)	6	83,2	77,8
Чухьнахьа а тIехьнахьа а дувхаду барзкъаш (млн. сом)	7,9	90,4	109,5
Пазата изделеш (эзар пара)	328	135	135
Швейни изделеш (млн. сом)	5,8	92,3	95,4
Кога гIирс (млн. пара)	1,6	104,5	104,3

1989 шера январе-августе йоагIача ассортименте продукци хьаеча тIехьадисар бахьан долаш, швейни объединене потребителашка дIа ца кхоачийташ тIадисар 1,1 млн. сом, Назрановски трикотажни фабрике — 2,2 млн. сом.

СТАТИСТИКА РЕСПУБЛИКАНСКИ УПРАВЛЕНИ.

ЛоархIаме гIирсаш хьалдеча

Цхьа шун бархI бутти баьннаб «Грознефть» производственни объединене мехкдаьттахоша самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа болх бу. Цу юкъа укхаза хьахиннай дикка йоккхий социальни дегIаахареи материальни поощренеи фондаш. Цудухьа къаьстта чIоагIа йоакхо ю укх тIеххьарча шин шера объединене, иштта цунна чуйоагIача подразделеней кулгалхоша, партийни и профсоюзни организацеша предприятейи производственни участкайи коллективаш социальни дегIакхувлара.

Укх шера планагIа хьалдаь а даьха, мехкдаьттахошта эксплуатаце дIадала дезаш да ткъо эзар квадратни метр хула цIенош, цу даькъе мехкдаьттахоша шоай низаца хозспособагIа хьалде дезаш да 9 эзар квадратни метр дола цIенош. ХIанзлехьа хьалдаь цIенош кхо эзар квадратни метр мара дац. Иштта темпаща мара наха чубаха цIенош хьалца дой, социальни дегIаахара программа кхоачаш ца еш йисар кхерам болаш да. Шу чакхдала юхейисар биъ бутт гаргга ха мара яц. Долче, сихха дIатоха а бенна, шоай ерригa таронаш оарцагIъяха еза цар, цIенош хьалдара даькъе тIадиса пачхьалкхен декхараш тIера дIа а доахаш, йиллача хана уж гIишлош йистеяхара.

Укх тIеххьарча хана мехкдаьттахоша дикка дукха средствашдIаухийт нах чубахача цIеношта ремонт яра, школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, уналцIенош объекташ, Iаьржеи Каспийски фордаш долчара салаIара базаш дегIакхувлара. Масала, хIара шера мехкдаьттахойи бурувдеттараши, кхыча профессеех бола болхлой чуIеча 25 — 27 эзар квадратни метр йолча цIеношта ремонт ю. Уж ремонтни балхаш деча шер-ра-шера дIадохийт 1,6 — 1,7 миллион сом.

Объединене коллективо деррига шийн низаш оарцагIа даха дезаш да ше тIанйца наха чубаха цIенош хьалдара программа кхоачашъяра. Дувцар да ши эзарлагIча шера хIара мехкдаьттахочун дезал квартираца Iалашбе беза яхилга. Цу лостамагIа балхаш деш ба. Цхьабакъда, уж дизза кхоачащдара Iалаьмате боккха лоархIам бола гIулакх дIадоладаьд укхаза — хьалхарча аргIагIа Стройиндустре базана реконструкци елга. Из сихагIа йистеяларга хьежжа вIаштIехьдаргда дукхагIа гIишлош хьалъе. ТIа-тIа шерлуш латт хозспособагIа гIишлош хьалъелга. ДукхагIа юкъеувз наха чубаха цIенош мел эшаш йола предприятеш. Хьакъеста а еш, дIател гIирсаш хьалдайтара эша лаьттан участкаш. Цу лостамагIа кхоанен дола балхаш а дIадоладаьд.

Экономически реформа хьалашка мехкдаьттахой къахьега болабелча денз сихха дегIааха йолаелар объединене агроцех. Цунна чуйоагIа мехкдаьттеи гази йоахача управленей откормочни пункташ. Из дегIааха йолаяларах боккха пайда баьнаб мехкдаьттахошта. Укх шера парникашкара 300 тонн баьцадаараш кхаьчар царга. Хьалхарча ах шера мехкдаьттахошка дехка дулх шиъ бIаь тонн дар. ДIахо йодача хана агроцех кхы тIа а чIоагIъяра, дукхагIа хьайбаш кхаба таро хилийтара дукха къахьег мехкдаьттахоша. Август бовлехьа цар хьакха а хьекха, прессаца кийчъяь аргIаш даь дIаоттаьй 190 тонн йол. Доакъар кийчделга дIахохьош а да. Совхоза болхлой сихбенна силос йодлаш ба. Шин шера тоъарг а йолаш, 4 эзар тонн силос йолла лерхI цар укх шера. Дика хьийкъа хьахулаш латташ 80 гектар хьажкIаш я. Из бахьан долаш а дикка дукхагIа хургда доакъар.

Наха чубаха цIенош, школаш, берий бешамаши яслеши хьал а еш, социальни даькъе дегIаахара программа кхоачашъяра тIагIертта къовсам лоаттабарал совгIа, тIа-тIа дукхагIа хул объединене коллективо бахача наха маьхах деш дола гIулакхаш. Маьхах бахача наха гIулакх дара бархI бетта план тIехкхоачашъяьй цо. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа царна маьхах даь гIулакхаш 152 эзар сом мах болаш да.

Иштта йоакхо еча мехкдаьттахоша, бурувдеттараша шоай хьинар кхо ца деш къахьег хьалхашка латта декхараш толамца кхоачаши тIеххоачаши дара. ХIара бетта план меттел, тIанйца социалистически декхараш а дикка тIеххоачашдеш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIарех я укх шера Газиев Каит Юсупович керте латтача «Малгобекнефть» НГДУ, Иванов Николай Прокофьевича кулгалдеча «Старогрознефть» НГДУ, Жадан Юрий Григорьевич керте латтача Нохч-ГIалгIай бурув тохара балхий управлене коллективаш.

Укх тIеххьарча хана къаьстта ира латт экологически проблемаш. Уж йолаш я «Грознефть» производственни объединене а. Iалам лорадара йолча мероприятей программага хьежжа дукха балхаш ду цу лостамагIа бурув деттачеи мехкдаьтта доахачеи объекташка. Цхьабакъда, цу лоархIамеча балха тIа хIанз а тIехьа кIезига кхоачамбоацараш нийслац. Масала, «Октябрьнефть» НГДУ йиълагIча «Заманкул» яхача участкера хьайоагIа нефтепровод дикача хьал тIа яц.

«Малгобекнефть» НГДУ «Iаьржа дошув» хьагулдара, из кийчдара, промстокех пайда ийбара дерригаш а хIана дац аьнна дола Iамарч-отстойникаш мехкдаьтта Iамарч а хинна латт, уж дерригаш а Алхан-Чуртски канала юхе а дада. Тийркал тIехвоаллача моттигера нефтепроводаш дукха профилактически балхаш де дезаш я. Доалдара кердача хьалашка болх беча коллективагара цIенхаштта дIадех уж кхоачамбоацараш цIендаь дIадоахилга.

Экономически реформа хьалашка къахьегача бурувдеттарашкара а дукха дIадех хIанзарча хано. Цу лостамагIа дика къахьег дукхагIйолча буровой организацеша. Шоай буровой вышкаш хьалъяра арендагIа юртбоахамгара хьанйца лаьтташ, цигара шоай балхаш чакхдаьлча, уж дика тоа а деш дIател цар. ХIаьта а цхьадола кхоачамбоацараш нийслу цар балха тIа. Технически хин метта мелача хих пайда нйбелга цIендаь дIадаьккхадац. Воча хьал тIа да технически мелаш долеи хий Iалашдеш йолча трубопроводий цхьа дакъа. Лакхе белгал мел яьха экологически проблемаш мехкдаьттахоштa йовзаш я, цу балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIадахара ерригa шоай таронаш оарцагIъяьхай мехкдаьттахой къахьегама коллективаша. Хьалхарча аргIагIа цар лаьрхIад тIоанашкара хьадоагIа хий меттел промсточни хиш а додача хи чу, Iамашка дIачу ца ахийта, мехкдаьттах хьал а йиза, болх ца беш латта къаьна амбараш дIаяха, газ йоагаргйоацаш гIулакх де. Буровой балхаш чакхдаьнначул тIехьагIа тоа а даь, юрта боахамга дIатела лаьтташ дукха дикагIа хилийта.

Ножай-Юртовски районе, МагIалбике лаьтташ чутекха бIаьш бола дезал шоай фусамех бохарах, август бетта мохк агарца дувзаденна а дукха зе даьд мехкдаьттахошта. Трубопроводаш, электропередачей линеш, наькъаш дохадаьд. Дукха да дохадаь цIенош, школаш, профтехучилищаш, больницаш, берий бешамаш, Грозненски газ чакхйоахача заводеи «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управленеи объекташ. Къаьстта чIоагIа йохаяьй Долинск, Горагорск яха поселкаш. Дага а доацаш, цIаьхха во денача наха новкъостал ду объединене мехкдаьттахоша, «Грозтрубопроводстрой» треста гIишлонхоша. Цу гIулакхашпа дувзаденна дукхагIа хьалде дезаш ба уж наха чубаха цIенош, долче дукхагIа дIахеца еза средствааш а. Цу даькъе шоашта хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдара шоай ерригa таронаш оарцагIъяьхай объединене мехкдаьттахоша.

Б. КОСТОЕВ.

Социальни дешай— дукхагIа терко

Укх деношка хиннача Грозненски городской партийно-боахама актива собране дийцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пхелагIча пленума «Республике латтача общественно - политически хьалах» йола решенеш кхоачашъяра де дезарий хьакъехьара дош.

Докладчика КПСС горкома хьалхарча секретарь В. А. Куценкос белгал ма даккхара, городской партийни организаце, къахьегама коллективаша перестройка еш, город социально-экономически дегIайоалаеш беш бола болх кхоачам болаш бац. Тоалуш дац къахьегамхой вахара хьал, къаьстта ира латт кхачан продукташца уж Iалашбара дош, биззача боараме кхоачашъеш яц кхы тIа кхачан продукташ яхара оттаяь мероприятеш. Цу дешашта боагIача тайпара теркам тIабохийтац дукхагIйолча партийни организацей, советски а боахама а органий, общественни организацей оагIорахьара. Радикальни экономически реформа шерагIа юкъейоалаяра, халкъа эша товараш дукхагIа арахецара, гIишлош хьалъяра эффективность лакхъяра доагIар биззача боараме боахамий кулгалхошкара хьадехац городерча парте райкомаша, райисполкомаша.

Коммунальни службай, бытовой гIулакхаш дара, торговле, транспорта, бувзама предприятей кулгалхоша дукхагIча даькъе эсала кхоачашду шоай декхараш, бизза пайда эцац йолаш йолча резервех, кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш лехац. Из бахьан долаш городерча къахьегамхоша а партийно-боахама актива собране а кулгалхой адресагIа еш хинна критика чIоагIа нийса яр.

Укх шера хьалхарча ах шера соахка цу ханаца хинначунца нийсйича города промышленносто арахийца продукци 2,4 процент дукхагIа я, халкъа эша товараш арахецара план а кхоачашъяьй. ХIаьта а дуккха кхоачамбоацараш да договорни декхараш кхоачашдара даькъе. Из доагIаш да Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, Анисимова цIерагIча НГНПЗ. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, Грозненски швейни объединенена, иштта кхыярашта.

Къаьстта теркам тIабахийта дийцар докладчика а собране къамаьлаш даьраша а городе нах чубаха цIенош хьалдара хьакъехьара дош. ТIеххьарча 10—15 шера хIара шера хьалдеш дола наха чуIе цIенош городе бIаь эзар квадратни метрал тIехдалац, планагIа хьалделерхIараш 130 эзар квадратни метрага кхоачаш дале а. ГIирсаш хьалдара балхаш иштта тIехьадусаш хилар бахьан долаш квартирашта очереде латташ тахан 28 эзар дезал ба городе. Укх шера хIанзалца хьалдаь даьннараш планагIа доагIарех диълагIа дакъа мара дац.

ГIишлон организацей балха тIехь иштта цIенхаштта кхоачамбоацараш хилара керттердарех бахьан да гIишлон материалаш ца тоъаш хилар. Деррига а юхадетт кирпишк ца тоъаш хиларо. Из проблема кхоачашъяра хIанз белгалдаь гIулакхаш чакхдаха тарлой гIулакх тоадала мегаш да. Городе массехк предприяти хозспособагIа наха чуIе цIенош хьалдара наькъ тIа а яьнна дIайолаеннай. Царех я «Грознефть» объединени, «Красный молот» яха завод, «Союзгазремспецстрой» треста ПМК-4, «Чечингдорремстрой» трест, кхыяраш. Царех цхьаяраша шоай кирпишкий заводаш хьаелла лаьрхIад. ХIаьта шоай коллективашта кхоачам хиллал хьалдеш латт чуIе цIенош. Из лоархIаме, цунца цхьана чоалхане а социальни проблема хIара денна терко а еш предприятей кулгалхоша лелаеча моттигашка гIулакхаш белггала дикагIа лел. Из иштта долга хьахьокхаш моттигаш йолаш я.

Уж а кхыйола проблемащ а къоастаяра беррига къахьегамхой оарцагIбоахача кхы а чIоагIагIа хьинар айде деза парте райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша. Эггара хьалха теркам тIабахийта боагIа кадрашца беча балха.

Собране белгалдаьккхар, общественна фу хет хьожаш даьча тохкамаша хьахьокхаш ма хиллара, дукха я партийни комитеташ а юххьанцара партийни организацеш а къахьегама коллективашка авангардни позици лаьца хIанз а дIаовттанза. Политически балха эффективни методаш лехац цар, партийни органий балха демократизаци яра методаш юкъекхувлац. Экономика гIулакхаш, наьха социальни хьал тоадарца дувзаденна дешаш масса хана цар теркама юкъмоттиге латта деза, хьалха латта опыт Iоае, из шерра балха юкъейоалае еза.

ДIахо докладчика дийцар городерча экологически хьалах, белгалдаьккхар из лоархIаме дош хIанз шоай терка ма юкъмоттиге цхьаболча боахама кулгалхоша, партийни советски органаша ца лоаттаделга. Города садикъад предприятеша, автотранспорто аракхувсача зенеча хIамаша. Дош хаьдда оттаде дезача кхаьчад гIулакх: нагахьа санна керда производство Iалама зе деш хургьяц, аьнна гаранти еце из керда предприяти хьалъе бокъо яла ягIац, из хьалъяра средстваш хьожае а ягIац. Городера экологически хьал тоадара доккха новкъостал де йиш йолаш я паччахьалкхен автоинспекци, аьлар докладчика, нагахьа санна хадданза болх беш, цхьа хаьдда система а йолаш шии гIулакх дIахьош из хилча.

Къахьегама коллективана хьалхашкарча коммуниста сийнах, цо коллектива еча влиянех, цун позицех, хIаьта иштта баха нах кхачан продукташца кхоачам хиллал Iалашбара проблемах дийцар пренешка къамаьл даьча КПСС Ленински райкома секретара А. Ф. Пятибрата. Нийса да аьлар оратора, чуIе цIенош хьалдара тIехьайисарах тха района критика еш хилар, уж цIенош дукхагIча даькъе тха районе хьалдеш да, гIишлон организацеш кхыча районашка яле а.

ТIеххьарча хана городерча тIехьаюсача предприятей мугIаре йолаш хьаьхкай тха объединенена чуйоагIа предприятеш, аьлар «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене парткома секретара С. А. Бибулатова. Цхьацца дола организационни гIулакхаш чакхдаьхад оаха, хIаьта из бахьан долаш карара шу толаме чакхдаккха таро хьа а хиннай. Цхьабакъда къоастаянза юсаш я хIанз а экологически проблема, технолгически дисциплина лоха хилара, наха чуIе цIенош хьалдара проблемаш.

Производственни помещенешка болх беча наха эшшача тайпара къахьегама хьалаш вIаштIехьдахара хетадир шии къамаьл Грозненски швейни объединене генеральни директора А. П. Кастарновас. Производство шеръяра а хIанзарча хано дIадехарашка хьежжа доллача хIаманца вIаштIехьяьха керда мощносташ хьалъяра а кхо миллион сом дIадахийта лаьрхIад оаха, аьлар цо. Цхьабакъда, хIанзалца хьа цунах карадерзадаь даьннар шиъ бIаь эзар сом мара дац. Цу тайпарча темпех къахьегама хьалаш тоадеш дIахо долхе тамаш я-кх ханнахьа из дош къасте.

Городера социально-экономически проблемаш къоастаяра наькъаш белгалдеш, организаторски политически балха керда формаш балха юкъеувзара лостамаш хьалхадоахаш къамаьлаш дир иштта партийно-боахама актива собране Грозненски горисполкома председателa хьалхарча заместителa К. Музаева, трамвайно-троллейбусни управлене электромонтера Л. Зароцкаяс, «Чечингстрой» объединене генеральни директора Я. Момадаева, «Оргтехника» яхача объединене гальваника Н. Реснянскаяс, респотребсоюза председателa заместителa Ш. Якубова, «Кавэлектромонтаж» треста партоганизаце секретара Н. Супрунина, «Чечингстрой» объединене керттерча инженера А. Перминова.

Ховш ма хиллара, парте обкома пленуме чIоагIа теркам тIабахийта дийцар къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка беш бола идеологически болх чIоагIбара, цу даькъе хьалхашка латта декхараш кхоачашдара дош. Цудухьа городской партийно-боахама актива собране социально-экономически хьал тоадара дешаш дувцача хана иштта чIоагIа теркам тIабохийташ дувца доагIар городерча общественно - политически хьалах дола дош а. Хала хете а, цу хьакъехьа укхаза талмастта, тIагIолла къамаьл мара хиланзар.

Партийни организацей а хIара коммуниста а балха тIехьа цIенхаштта кхоачамбоацар да наха юкъ-духьал а этта царна эшар, доацар фуд хьожаш, царна къувлар гучадоаккхаш, цар дегашка кхоачаргдолаш къамаьлащ царца кIезига деш хилар. Партийни, советски, боахама кулгалхочунгара наха эшар актуальни дешах вIаши дIа-юха къамаьл а деш хьалхашка латта декхараш кхоачашдара дикагIдола наькъаш белгалдахар да. КIезига теркам тIабахийтар собране цу дешашта а.

Дийцача дешах резолюци тIайийцар. Из тIаерзаяь я социальни проблемаш къоастаеча города партийни организацей лоархIам лакхбара, бахача наха идейнонравственни кхетам луча партийни влияни чIоагIъяра.

С. КОТИЕВ.

ДикагIйола опыт—массанена

ЦАРГАРА МАСАЛ ЭЦА

Кхо шурий ферма я Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозе. Царна юкъе яьржача яхье карара пятилетка йолаеннача денз хадданза хьалха йолаш хьайоагIа коммуниста Толмачева Людмила Федоровнас кулгалду шоллагIъяр. ХIанз тIадоагIача шера апрель бетта чотагIа болх беш я цун коллектив.

Геттара дика да укх шерара цар гIулакхаш а. Масала, паччахьалкхенга шура йохкара шера план хIанзле 72 процент кхоачашъяьй. ЦхьоалагIа август хьатIакхоаччаш хIара кхоабача Iаттагара яькха шура 2205 килограмм хилар. Районе эггара лакхагIа хьокхам ба из.

Укх деношка цу ферме хилар тхо. Цун коа наIараш къайла яр. Царна хьалхашка асфальт йиллача шура дIаяхьа ена машина латтар.

Ферма проходной йолча чудаьлча малашд, малагIча гIулакха даьхкад хайначул тIехьагIа мара коа чудитанзар тхо. Из а молхаш техача дахчан чилла тIа гIолла чакхдаьлча.

Людмила Федоровна цIеча уголоке корайир тхона, Iуйрийна баьча, балха йоккхагIйолча дояркашца цхьана итог еш.

— Хьалхарча ах дийнахьа хIара кхоабача Iаттагара 5,9 килограмм шура яькхай тахан, — йоах Толмачевас. — Цхьабакъда, цун хьоанал лоха я — 3,4 процент. ХIаьта а цу гIулакхо саготдац тха. ХIана аьлча, сайрийна детташ шура кIезигагIа луш яле а цун хьоанал 4,2—4,3 процент лакхлу. ТIеххьара вIашагIтехача дийнахьа хIара кхоабача Iаттагара яькхар, хьоанал 3,7 —3,8 процент а йолаш, юкъера лаьрхIача цхьайттаах — шиитта килограммага дIакхоачаш а дукхагIа а хул.

Шура дIаелча паччахьалкхен пунктера хатийнача накладнешка хьож тхо. Цар тIа дIаязъяь шура екъ ферме долча доаханна. Хьахинна цифраш Толмачевас дувцар бакъдеш хилар.

— Из а хIама дац, — йоах Людмила Федоровнас. — Хьажал шо графика тIа. Тха толашагIа йолча дояркаша мел шура йоаккх ховргда шоана тIаккха.

ХIаьта графико хьахьокх дояркаша Муцольгова Лидас, Савинова Александрас, Зенцова Наталияс, Маркова Александрас, Кирьянова Надеждас дийнахьен буси хIара кхоабача Iаттагара 16—18 килограмм шура йоаккхилга. Цул совгIа, ала деза Муцольгова Лидас, Савинова Александрас района дояркашта юкъе яьржача яхье хьалхара шии моттиг дIалоацилга. Шу доладелча денз ворхI бетта хIара кхоабача Iаттагара Лидас — 2594 килограмм, Александрас 2575 килограмм шура яькхай.

Иштта хьаьнала къахьега шоай коллектива малагIча таронаша новкъостал ду дувца дийхача Л. Ф. Толмачевас аьлар:

— Карара пятилетка йолалуча шера бIаьсти йIоахлушше а бруцеллезни доахан Сунженски дукъа тIа йолча кхыча фермашка дIадигар оаха. ТIаккха укхаза реконструкци йир. Керда доахан оттадича лазар юха а даржаргдоацаш, коара 20—30 сантиметр лаьттан лакхера тIоа дIабаьккхар. Ферме Iайна деррига кхо дIаарадаьккхар. Хьайбай помещенешка хьалха дезинфекци а яь, тIаккха керда асфальт а йилла юха а молхаш техар лазараш даржаргдоацаш. Из болх бир коа а. ХIаьта ферме чубоагIа никъ а асфальт йилла тоабир, дезинфекционни барьер оттайир. Механизаци йир кулг кара де хала долча балхашта: доахан деттара, уж кхабара, нувхех, кхох помещенеш цIенъяра, н. кх. дI. ТIаккха цIеча фух дола къона упахцIена доахан доаладир укхаза.

Ферма гигиенически хьала къаьстта а йоакхо ю цу коллективе. ГIулакх доаца саг доахан латтача чувитац. Ара лелаяь маьчеш Iо а яьхе, кхыяраш тIаювх дояркаша, скотникаша, Iаьсий леладераша хьайбаш долча помещене дIачуболхаш. Массане кIай, Iаьржа халаташ да. Цудухьа массе хана цIена, лостам болаш я хьайбаш латтача. Коа гаьнаш егIай, зизай клумба яьй.

Доахан шоаш, уж леладара хьалаш дика хиларах кхоачам бац толамаш дахара. Геттара лоархIаме да наьха балхацара безам совбаккхар, шура дукхагIа яккха йиш хулийта таронаш лахара хьайбаш леладерий теркам тIабахийтар. Цу гIулакха къаьстта йоакхо ю ферма а колхоза а кулгалхоша.

Масала, доахана хIара группе юкъера лаьрхIача 34—35 етт ба. Цхьан дийнахьа цхьаннен тIаккха шоллагIчох — аргI-аргIагIа шин дояркас доал ду царна. КIира кхоккха ди цIагIа даккха йиш хулийт цу гIулакхо. Цу юкъа салаIа, цIагIар дар де кхоабу.

Хозрасчетни подрядагIа болх беш я цу ферма коллектив. ХIара бетта аванс тел хьайбаш леладераш̧та. ТIаккха шу чакхдоалаш перерасчет а йийя, шера яькхача продукцега хьежжа аххча лу дояркашта а скотникашта а. Цудухьа хIаране низ дIакхоачар ду дукхагIа шура яккхара керда таронаш лахара а уж балха юкъейоалаяра а. Цунна тешал деш дукха масалаш доаладе йиш я.

— Цкъа Зенцова Наталияси Лабодина Таисияси доал деча группе духхьашха бахкача Iатто денна Iасилг дир. Иззамо моттиг хилча, хьалха кIезиг-кIезига шура а луш тIеххьара лакъ етт,— дувц Толмачевас. — Иштта из гIулакх нийсдаларах чIоагIа халахеташ бар дояркаш. ХIана аьлча, цхьа етт Iула юкъерабоалаш бар, цунна метте дIаоттабе а бацар. ХIаьта из бахьан долаш тIеххьара йоаккхаргйола шура а шеко а йоацаш кIезигагIа хургьяр. Цунца цхьана тIеххьара эцаргдола ахча а. Цхьабакъда, лехачоа массе хана корадоагIа. Из кхоачамбоацар дIадаккхара таро корайир цу дояркашта. Цхьан дийнахьа «Крестьянка» яхача журнала тIара Наталияс дийшар, духхьашха бахкаш денна Iаса даь етт дукха шура теларгйолаш кийчбе йиш хиларах. Шоайла дага а баьнна, цу тIа дувццача тайпара къонача Iатта доал де баьлар дояркаш. Теххьара котало а яьккхар. ХIанз дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 16 килограмм шура лу цо.

Кхы а цхьа хIама да белгалдаккха доагIаш. ХIара шера кIезигагIа дале 10 процент доахан хувц ферме къаденна, шура лаьгIъяьраш Iула юкъера дIа а доахаш. Мехка толашагIа долча боахамашка санна, духхьашха бахка етт хала дале а, шинкхаь кIира кулгашца бетт дояркаша. Иштта из ду мел йола шура хьатела из Iомабара. ТIаккха мара бац из болх механически. ХIаьта бахккаше а аппаратащца бетта болабеш баларе, Толмачевас яхачох, хIанз фермерча вогIа болча Iатто луш йолчох ах а хургьяцар йоаккха шура.

— Эрсий, гIалгIай, нохчий, украинцаш, дагестанцаш — дуккхача къамех бола нах ба тха коллективе,— дувц Людмила Федоровнас. — Дикача цхьан дезала нах санна цхьа барт болаш, массе хана шоайла новкъостал де кийча ба уж. Цхьабакъда, кхетаде хала долаш хIама да хIанз Прибалтийски республикашка, Молдаве, мехка кхыча регионашка доаллар. Сона хетачох, керттера дар да мехка моллагIча моттиге вахаш хилча а, саг хьаьчала къахьегаш, моллагIа къамех бале а кхыча нахаца цхьатарра нийса, дег тIара хилар. Йиш яц къамаш декъа. Цу гIулакхо, шеко а йоацаш, тIехьагIа нийсде йиш йоацаш дола доккха зе дергда вай социалистически мехка экономически а оборонни а хьала.

Цу тайпара, коллектива гIулакхех дог ца лазаш, бала боацаш цхьаккха а вац цу ферме. Даькъаза ва-кх шийна ха а ховш кхоачамбоацар нийсдалийтар. Цунах къахетам бац. Балхара дIавоаккх. Из меттаоттаве цкъаза колхоза правлене а низ хилац. ХIаьта цу ферме хIанз болх бе безам бараш, хьалха санна а доацаш, геттара дукха ба. Тамаш а яц. Соахка бетта эггара кIезигагIа дар 300 сом а долаш алапи кхаьчар хIара хьайбаш леладечоа, шера баьча балха тIеххьара итог йича.

Цу дерригача гIулакхаша хьаьнала, декхарех толаме лоархIабеш къахьега вIаштIехь а доалийт ферма болхлой. Цунгара масал ийцача бакъахьа хургдар кхыча коллективаша а.

М. ХАМАТХАНОВ.

ГIУЛАКХАШ ГIАДВУГАШ ДА

Кхачан программа йизза кхоачашъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме дизза дакъа лоац Грозненски «Трансмаш» яхача завода болхлоаша. ХIана аьлча, Нохч-ГIалгIайчен юртбоахаме меттел вай мехкарча дуккхача регионашка эша тракторни прицепаш тIа-тIа дукхагIа арахецара, шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара еррига таронаши кхоачамаши оарцагIдаьха къахьег цар. Оттабаьча боарамал тIех цу юкъа арахийцад 30 эзар сом мах бола халкъа эша товараш.

Укх тIеххьарча шерашка къаьстта чIоагIа йоакхо ю технико-экономически хьокхамаш тIа-тIа дикагIа хилийтара. Из дувзаденна да самофинансированеи йиззача хорасчетеи кердача системагIа предприяте коллектив къахьега йолаяларца. Укхаза керттердар да балха тIа бухсоццаш хьахулаш дар. Цунга хьежжа лакхлу болхлоша кийду алапеш, ахчан премеш, хьахул материальни поощренеи социальни дегIаахареи фондаш. Цудухьа шоай хьинар кхо ца деш къахьег завода машинашъераша уж денгара денга дикагIа хилийтара. Цу лостамагIа дика кайоалаш къахьег цар. Къахьегама овсарле лакхъяра бархI бетта план 15 процент тIеххкоачашъяьй. Паччахьалкхен плана гIа лаьрхIачул совгIа арахийца еррига продукци духхьал из лакхъяра чотагIа арахийцай. Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараши паччахьалкхенна пайда бара йола заданини толамца кхоачашъяьй завода коллективо дIабахача бархI бетта. Мехкарча юртбоахаме цо дIаяхьийтай планагIа лаьрхIачул совгIа 222 тракторни прицеп.

Ши-шегIа хьахулаш дац уж производственни хьокхамаш. Цун керттердар да шоаш пятилетка диълатIча шера тIанийца декхараш ханал хьалха кхоачашдара хьинар кхо ца деш завода машинашъераша къахьегар, царна къахьегами социалистически яхьи кхетамца вIаштIехььяккхар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Маца дIадоахаргда гIалаташ?

«Горец» яха совхоз. Бутт ба кхоалагIча отделене ялат чуийца. Мукъадаьннад кхаш, мукъабаьннаб нахи техникеи. Дукха кIа даланзар цигара укх шера. ТIадоагIача шера из гIулакх тоалургдолаш кийчо е декхарийла бар совхоза болхлой. Цхьабакъда, уж сихлуш бац. Шоай ханнахьа цар доал ца дарах оасар хьатIадаьнна латт кхаш, тIехьа а биса болабелар укхаза лаьтташ аха. Болх бе къоастаяьча кхаь агрегатах шиъ еха латт бригадни стане. ДоагIача тайпара кIоарга баккхац боал, ханнахьа тохац минеральни удобренеш.

Совхозе кхоалагIча отделене а цкъарчоа дика дIадоладаь балхаш соцадаьд. Кхо агрегат яр укхаза шин сменагIа болх беш. Цунах дика пайда а баьннабар, вешта аьлча, лоацача хана 430 гектар лаьттах 240 гектар аьха баьннабар болхлой. Цхьабакъда, совхоза кулгалхоша амар дайтар техника шоллагIча отделене хьожае аьнна. Шоай ворхI трактор йоллашехь, шоай низаца цхьа гектар аьхаяц цун болхлоша, трактораш ханнахьа тоаяь ца хиларах.

«Урус-Мартановский» яха совхоз. Укхазара гIулакхаш а кхы дикагIа дац. Ялат чуийцачул тIехьагIа де деза балхаш даь ца хиларах лакха йоархIаш йоахк кхашка. Ши трактор мара яц лаьтта оахаш. Цхьа ди - хьалха соцаяь хиннай уж, цух къоарга доаккхаш ца хиларах, цхьабакъда, хувцаденна хIама дац. Хьабеча балха вIалла тIахьожам оттабаьбац совхоза кулгалхоша. Хьагучох, сагота бац уж цу гIулакха.

«Гехинский» яха совхоз. Кхычарга хьежача цхьа бахьан дикагIа да укхазара гIулакхаш. Лостамаца деш да балхаш, лакхагIа я лаьтта ахара дикал. Из оахаш кхо трактор я, хIаьта цхьанне макха боаккх. Амма удобренеш укхаза а етташ яц. Механизатораша а дуккха лоткъамаш ду. Дика дац доагорацаи машиндаьттацаи уж Iалашбар, ханнахь тоаеш яц техника. Цар къахьегама хьалашка хьожаш бац боахама кулгалхой, геттара во кийчбу кхача, бIеха я столови. Iуйрийна ялх сахьат даьлча болх дIаболабича иттцхьайтта сахьат даллалца кхайта боахнача механизатораша уж кхоачамбоацараш чIоагIа Iаткъаш да.

Вай лакхе мел дийцачун анализ йича, гуш да районерча боахамаша шоай декхараш кхоачашдеш ца хилара бахьанаш. Керттера бахьан да агротехникас дIадехар укхаза деш доацалга. Масала, «Горец» яхача совхозе дIадахача шера декабрь бутт кхаччалца дIадийр ялат, гIордаьча лаьтта тIа Iотийсар ги. Цудухьа, цунах хайра хIама яланзар. Кхыча боахамашка а цу тайпара хьаштдоацараш дар. ХIаьта, укх шера а иштта ледара дIабодаш ба болх. Лаьттах тохаш удобренеш яц, ахара дикал геттара лоха я. Вешта аьлча, шер-шера дувла гIалаташ хIанз а дувлийташ да боахамаша. ХIаьта маца дIадоахаргда цар кулгалхоша уж шоай балха юкъера?

И. АХМАДОВ,
Урус-Мартановски халкъа тIахьожама комитета инспектор.

И. КАГЕРМАНОВ.
районерча АПО керттера агроном.

Доазол дехьара

Хетаргахьа, центра геттара гаьна йолча провинциальни зIамигача городаша шоашта теркам тIаоз паччахьалкхен истори, цун традицеш, халкъа вахар, дукха хьалха хиннар довза йиш хиларца.

Британерча цу тайпарча дуккхача городех цаI — Солсбери Малхбузен Англе хозача моттиге улл. ХIанз из британски гIайренаш тIа бахача наьха теркам тIаэза ца Iеш, доазол дехьарча наьха теркам тIаозаш а йола туристически центр я.

СУРТА ТIА: Солсбери укх улица практически хIара зданеца да британски истори.

А. БИРЮКОВА
сурт (ТАСС).

Палестинций кхы тайпа никъ бац

Гаргарча малхбоален регионера событешта комментари елга дийхар Тунисера АПН корреспондента МЕНЬШИКОВ Ивана цу мехкарча ООП официальни викалга Ахмед Абдеррахманага.

—Израила дIалаьцача территореш тIара нах гIовтаро палестински халкъа шоай бокъонаш бахьан долаш лоаттабеча къовсаме керда этап дIайолаеннай. — Цо ООП дунен халкъашта юкъе шерра лоархIийт, иштта советско-американски диалоге палестински проблема хьалхарча аргIана къоастае езаш яр санна оттаяьй.

Цунца цхьана, интифадас ООП-а воздействи йир, цо влияни а еш, палестински проблема машаре къоастаяра йола программа оттайир. ООП-а политически инициативас шийна чулоац Иордан яхача додача хина Малхбузен берда йисте, Газа секторе, Малхбоален Иерусалиме ший лоIаме йола палестински паччахьалкхе дIакхайкаяр; Гаргарча Малхбоален хьакъехьа дунен халкъашта юкъера машарера конференци чакхъяккхари дунен халкъашта юкъера правови акташ тIаэцийтари.

Израила кулгалдеча гIозараш̧та доагIаш аьлча, уж репрессей политика чакхйоаккхаш да. Цар доаду палестински бераш, къоаной, кхалнах. Царна духьала герзаца, дохьаж доалача газаца дов ду.

Цу этта хьала хьалхашка бехке я. из дов къоаста цадеш тIехьадоахаш йола ВIашагIкхийтта Штаташ, цу ханна израильски Iаьдалаша репрессеш ю. Американцаша хьал ца лоацаш Шамира правительствана палестинцашта духьала цу тайпара террористически гIулакх чакхдоахалургдац.

Регионера хьал кхераме долча оагIорахьа дегIаухаш латт, хIана аьлча, къаьгга гуш да, герзаца Iалашбаь боацача палестинцашта израильски военщина дукха духьале юлургйоацилга. Шамира правительствас из проблема машаре къоастаелга тIа ца эцаш Iей юха а низ бара процесс дIайолаергья.

Нах гIовттара перспективех дувцаш. А. Абдеррахмана белгалдаьккхар, палестиний кхы тайпара никъ бац, котало яккхалца шоай законни бокъонашта тIехьа къовсам доаттабар мара.

— Цунца цхьана, — белгалдаьккхар ООП викало, — нагахьа санна, израильски кулгалхоша раьза а хинна дIалаьпача територе тIара эскар арадоаккхе, тхо царца переговораш е кийча да.

Деррига хьал чоалхане хиларга хьежа а ца Iеш, цу тайпара диалог е гIерташ ба уж. Я. Арафата яь заявлене кIийленга а лувцаш «Ас-Сабах» яхача тунисски газета хоам бир Вене дукха ха йоацаш ООП кулгалхоштен «Ликуд» яхача блока викалаштеи юкъе переговораш хиларах.

Американо - палестински диалога комментари еш. А. Абдеррахмана белгалдаьккхар, палестински оагIув вIаши тешара хьал хьакхолла, цIена вIаши гIулакхаш леладе гIертилга. Тха хиннача вIашагIкхетарашка, оаха американски оагIонна Гаргарча Малхбоале, цхьадолча даькъе, Палестине машар оттабара тIаерзаяь йола, дукха инициативаш елар, — йоах А. Абдеррахмана. — США-с цу плане цхьаь цаI цIенхаштта предложени яланзар. Цунца цхьана, диалог йолча хана тхона хетаргахьа, США тешае мегар интифада IотоIае ца эшалгах, низ беш проблемаш къоаста лургйоацилгах.

ТIеххьарча хана Iарбий мехкий массови информаце средстваша дувц. Шамира плана кIийлен тIа гаргарча малхбоален конфликт къоастаяра лаьрхIа ООП бIун тIехьашка йоккхача державаша цхьа «тийша болх» вIашагIболлара кхерамах. Цунах дувцаш, А. Абдеррахмана белгалдаьккхар, ООП дерригача низашца тIаэц Гаргарча Малхбоален хьакъехьа йоккхача державаша сихагIа соглашени яр.

— Сона хов цу проблемах йола СССР принципиальни позице, — аьлар цо.— хьаштий баланс лахара принципа кIийлен тIа латтилга, тхо теш, цу тайпара соглашени бакъдолча, нийсача гIулакха пайдане хургйолга.

Укх деношка Тунисе чакхъяьннача советско - палестински консультацеш, цIаькха а чIоагIдир регионера советски консультацеш, цIаькха белгалхилар, из конъюнктурни хувцамаш дара тIаерзаяь яц. — аьлар А. Абдеррахмана. — Из ООП-а дег тIара тIаэцача укх принципаш тIа латт: дунен халкъашта юкъера бокъоний нормаш лархIар; Гаргарча Малхбоален хьакъехьа конференци гулъяр, шоаш дIалаьпача територeш тIара израильски эскараш дIадахар, регионерча дерригача мехкашта машареи кхерамзленеи гарантеш Iалашъяр.

(АПН).

Тунис.

Хьахоададу моттиг

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ — МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

Хьамсара газет дешараш!

Тха газет яздайта шоана аттагIа хургдолаш оаха кепатох ер абонентни бланк. Цун тIехьашкахьара оагIув я укхаза шоана гуш яр. Бланка хьалхашкахьара оагIув — йиълагIча оагIо тIа.